МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА,
МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ГУМАНІТАРНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
(ОЧНОГО ТА ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ)

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Актуальні питання міжнародного гуманітарного права

для підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні вищої освіти за спеціальністю D8 Право

РОЗРОБНИК:
старший викладач кафедри,
доктор філософії з права
_____ **Никита ТОМКОВ**

Розглянуто та затверджено на
засіданні кафедри
«01» вересня 2026 року,
протокол № 11

Узгоджено з гарантом освітньої програми _____ **Вячеслав ПУЗИРНИЙ**

Обсяг: 3 кредити ECTS

Чернігів – 2026

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Навчальна дисципліна «Актуальні питання міжнародного гуманітарного права» є складовою професійної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю D8 Право та спрямована на формування системного розуміння міжнародно-правового регулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку зі збройними конфліктами. Вивчення дисципліни забезпечує поглиблення знань щодо принципів, джерел і сфери застосування міжнародного гуманітарного права, правового регулювання ведення бойових дій, визначення правового статусу учасників збройних конфліктів і захищених осіб, а також формування практичних навичок застосування відповідних міжнародно-правових норм під час юридичного аналізу конкретних ситуацій.

Зміст дисципліни охоплює актуальні питання теорії та практики міжнародного гуманітарного права, правову кваліфікацію збройних конфліктів, міжнародно-правове регулювання ведення бойових дій, правовий режим воєнної окупації, правовий статус комбатантів і некомбатантів, захист цивільних осіб та осіб, які припинили участь у воєнних діях (hors de combat), міжнародні стандарти поводження з військовополоненими та особливості їх імплементації в Україні, міжнародно-правові обмеження щодо засобів і методів ведення бойових дій, відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права, а також правові засади документування воєнних злочинів. У межах дисципліни передбачається аналіз міжнародно-правових актів і національного законодавства, опрацювання актуальних проблем застосування норм міжнародного гуманітарного права, вирішення практичних ситуацій та формулювання обґрунтованих правових висновків.

Вивчення дисципліни спрямоване на формування у здобувачів вищої освіти здатності комплексно аналізувати правовідносини, що виникають в умовах збройного конфлікту, правильно визначати норми міжнародного гуманітарного права, які підлягають застосуванню, здійснювати правову кваліфікацію конкретних ситуацій, визначати правовий статус учасників збройного конфлікту та захищених осіб, оцінювати правомірність засобів і методів ведення бойових дій, встановлювати правові наслідки порушень міжнародного гуманітарного права та аргументувати власну правову позицію.

Мета навчальної дисципліни «Актуальні питання міжнародного гуманітарного права»: формування у здобувачів вищої освіти системних і поглиблених знань про принципи, норми та сучасні проблеми застосування міжнародного гуманітарного права, особливості міжнародно-правового регулювання збройних конфліктів, правила ведення бойових дій, правовий статус учасників збройних конфліктів і захищених осіб, а також розвиток здатності застосовувати відповідні міжнародно-правові норми під час аналізу правових ситуацій та вирішення професійних завдань.

Основними ***завданнями*** вивчення дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти здатності аналізувати та застосовувати норми міжнародного гуманітарного права; визначати вид і правовий режим збройного конфлікту; здійснювати правову оцінку ведення бойових дій та режиму воєнної окупації; визначати правовий статус комбатантів, некомбатантів, цивільних осіб, осіб hors de combat та інших захищених категорій; застосовувати міжнародні стандарти поводження з військовополоненими; оцінювати правомірність використання засобів і методів ведення бойових дій; виявляти та юридично кваліфікувати порушення міжнародного гуманітарного права; визначати підстави та види юридичної відповідальності за такі порушення; аналізувати правові засади документування воєнних злочинів, а також формулювати й аргументувати правові висновки під час вирішення практичних ситуацій.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти має набути або розширити ***загальні компетентності (ЗК)***, передбачені освітньою програмою:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній сфері як усно, так і письмово.

ЗК7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти має набути або розширити **спеціальні (фахові) компетентності (СК)**, передбачені освітньою програмою:

СК1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі у ситуаціях правової невизначеності.

СК2. Здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України.

СК3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.

СК4. Здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК11. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів.

СК13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

СК14. Здатність самостійно готувати проєкти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

СК15. Здатність самостійно готувати проєкти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

Здобувач вищої освіти має досягти або вдосконалити такі програмні ***результати навчання*** **(РН)**, передбачені освітньою програмою:

РН1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

РН2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями та принципами на національному та міжнародному рівнях.

РН3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, правові бази даних, технічні та інші джерела.

РН4. Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки.

РН6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

РН8. Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

РН10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.

РН13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів.

РН14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

РН15. Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування.

РН16. Брати продуктивну участь у розробці проєктів нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

РН17. Інтегрувати необхідні знання та розв’язувати складні задачі правозастосування у різних сферах професійної діяльності.

СТРУКТУРА (ЗМІСТ) НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тематичний план (денна/заочна форма навчання)

№ теми	Назви розділів і тем	Кількість годин									
		Денна форма					Заочна форма				
		Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
			Л	СЗ	ПЗ	СР		Л	СЗ	ПЗ	СР
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА											
1.	Міжнародне гуманітарне право у правовому регулюванні збройних конфліктів	10	2	2		6	10				10
	Всього за розділ 1	**10**	**2**	**2**		**6**	**10**				**10**
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ВОЄННОЇ ОКУПАЦІЇ											
2.	Правове регулювання ведення бойових дій	12	2	2	2	6	12	2			10
3.	Воєнна окупація як правовий режим	12	2	2	2	6	12		2		10
	Всього за розділ 2	**24**	**4**	**4**	**4**	**12**	**24**	**2**	**2**		**20**
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ											
4.	Правовий статус комбатантів і некомбатантів у збройних конфліктах	14	2	2	2	8	14		2		12
5.	Правовий режим захисту цивільних осіб та осіб, які припинили участь у воєнних діях (hors de combat)	12	2	2		8	12				12
	Всього за розділ 3	**26**	**4**	**4**	**2**	**16**	**26**		**2**		**24**
РОЗДІЛ 4. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА											
6.	Міжнародно-правова відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права	16	2		2	12	16	2			14
7.	Документування воєнних злочинів	14			2	12	14			2	12
	Всього за розділ 4	**30**	**2**		**4**	**24**	**30**	**2**		**2**	**26**
	Усього годин	**90**	**12**	**10**	**10**	**58**	**90**	**4**	**4**	**2**	**80**

ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Семінарські заняття системно охоплюють увесь курс, допомагають здобувачам усвідомити його значення, обсяг і структуру, зміст окремих розділів і тем, надають змістовну, організаційну та методичну допомогу у самостійному їх вивченні, визначають найбільш складні теми та питання і допомагають їх засвоїти. Підготовка до семінарського заняття передбачає опрацювання матеріалів з теми, що виноситься на заняття, а також оволодіння комплексом контрольних питань.

Тема 1. Міжнародне гуманітарне право у правовому регулюванні збройних конфліктів

1. Поняття, предмет, принципи та система міжнародного гуманітарного права.
2. Джерела міжнародного гуманітарного права та їх особливості.
3. Місце міжнародного гуманітарного права в системі міжнародного публічного права.
4. Сфера застосування міжнародного гуманітарного права.
5. Поняття та правова кваліфікація міжнародних і неміжнародних збройних конфліктів.
6. Початок і припинення застосування норм міжнародного гуманітарного права.
7. Співвідношення міжнародного гуманітарного права з міжнародним правом прав людини в умовах збройного конфлікту.

Тема 2. Правове регулювання ведення бойових дій

1. Міжнародно-правові засади ведення бойових дій в умовах збройного конфлікту.
2. Основні принципи міжнародного гуманітарного права, що регулюють ведення бойових дій.
3. Принцип розрізнення та його застосування під час ведення бойових дій.
4. Принцип пропорційності під час здійснення нападів.
5. Запобіжні заходи під час нападу та щодо наслідків нападів.
6. Міжнародно-правові обмеження щодо засобів і методів ведення бойових дій.

Тема 3. Воєнна окупація як правовий режим

1. Поняття, ознаки та міжнародно-правові підстави визначення стану воєнної окупації.
2. Правовий режим окупованої території.
3. Основні права та обов’язки держави-окупанта.
4. Правовий захист цивільного населення на окупованій території.
5. Заборона примусового переміщення та депортації цивільного населення.
6. Міжнародно-правові гарантії захисту затриманих, ув’язнених та інтернованих цивільних осіб на окупованій території.

Тема 4. Правовий статус комбатантів і некомбатантів у збройних конфліктах

1. Поняття та категорії учасників збройного конфлікту в міжнародному гуманітарному праві.
2. Поняття та міжнародно-правовий статус комбатантів.
3. Умови набуття статусу комбатанта та правові наслідки участі у воєнних діях.
4. Права та обов’язки комбатантів під час ведення бойових дій.
5. Поняття та правовий статус некомбатантів.
6. Правові наслідки безпосередньої участі у воєнних діях осіб, які не мають статусу комбатанта.
7. Правовий статус військовополонених та міжнародно-правові гарантії поводження з ними.

Тема 5. Правовий режим захисту цивільних осіб та осіб, які припинили участь у воєнних діях (*hors de combat*)

1. Поняття цивільної особи та цивільного населення в міжнародному гуманітарному праві.

2. Міжнародно-правовий захист цивільного населення та заборона нападів на цивільних осіб.

3. Основні гарантії захисту цивільних осіб в умовах збройного конфлікту.

4. Безпосередня участь цивільних осіб у воєнних діях та умови втрати ними захисту від нападу.

5. Поняття та правовий статус осіб *hors de combat* у міжнародному гуманітарному праві.

6. Гарантії гуманного поводження з особами, які припинили участь у воєнних діях.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичні заняття спрямовані на закріплення та практичне застосування знань, отриманих під час опрацювання теоретичного матеріалу, формування вмінь аналізувати конкретні правові ситуації та обґрунтовувати шляхи їх вирішення. Під час практичних занять здобувачі виконують ситуаційні та аналітичні завдання, працюють із нормативно-правовими актами, матеріалами правозастосовної практики та іншими правовими джерелами, визначають норми, що підлягають застосуванню, здійснюють правову оцінку обставин і формулюють обґрунтовані правові висновки. Підготовка до практичного заняття передбачає опрацювання матеріалів відповідної теми, рекомендованих правових джерел та попередню підготовку до виконання практичних завдань.

Тема 2. Правове регулювання ведення бойових дій

1. Визначити міжнародно-правові норми, що регулюють ведення бойових дій у запропонованій ситуації.

2. Здійснити правову оцінку запропонованої ситуації з позицій принципу розрізнення.

3. Визначити дотримання принципу пропорційності під час планування та здійснення нападу.

4. Визначити необхідні запобіжні заходи під час нападу та щодо наслідків нападів.

5. Оцінити правомірність застосування запропонованого засобу або методу ведення бойових дій.

6. Розв’язати ситуаційне завдання щодо дотримання норм міжнародного гуманітарного права під час ведення бойових дій.

Тема 3. Воєнна окупація як правовий режим

1. Встановити за обставинами запропонованої ситуації наявність або відсутність стану воєнної окупації.

2. Визначити обсяг прав та обов’язків держави-окупанта у запропонованій ситуації.

3. Надати правову оцінку діям окупаційної влади щодо цивільного населення.

4. Визначити правомірність переміщення або евакуації цивільного населення з окупованої території.

5. Здійснити правову оцінку поводження із затриманими, ув’язненими та інтернованими цивільними особами на окупованій території.

6. Розв’язати ситуаційне завдання щодо застосування норм міжнародного гуманітарного права на окупованій території.

Тема 4. Правовий статус комбатантів і некомбатантів у збройних конфліктах

1. Визначити правовий статус осіб за обставинами запропонованої ситуації збройного конфлікту.

2. Встановити наявність правових підстав для визнання особи комбатантом або некомбатантом.

3. Визначити права, обов'язки та обмеження, що випливають із відповідного правового статусу особи в умовах збройного конфлікту.

4. Надати правову оцінку участі некомбатанта у воєнних діях та визначити можливі правові наслідки.

5. Визначити правові наслідки захоплення комбатанта супротивною стороною збройного конфлікту.

6. Розв'язати ситуаційне завдання щодо набуття статусу військовополоненого та застосування міжнародно-правових гарантій поводження з ним.

Тема 6. Міжнародно-правова відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права

1. Визначити вид юридичної відповідальності за обставинами запропонованої ситуації.

2. Розмежувати міжнародно-правову відповідальність держави та індивідуальну кримінальну відповідальність фізичної особи.

3. Визначити наявність ознак воєнного злочину у запропонованій ситуації та надати його правову кваліфікацію.

4. Надати правову оцінку діям відповідних осіб з погляду дотримання норм міжнародного гуманітарного права.

5. Визначити наявність підстав для застосування відповідальності командирів та інших начальників.

6. Визначити правові підстави та можливість здійснення юрисдикції Міжнародним кримінальним судом щодо запропонованої ситуації.

Тема 7. Документування воєнних злочинів

1. Визначити першочергові дії уповноважених суб'єктів у разі виявлення ознак воєнного злочину.

2. Визначити послідовність дій щодо збирання, фіксації, збереження та передавання інформації про ймовірний воєнний злочин.

3. Визначити належні способи фіксації відомостей безпосередньо на місці події.

4. Проаналізувати інформацію з відкритих джерел та оцінити можливість її використання під час документування воєнних злочинів.

5. Визначити вимоги до належного збереження, цілісності та передавання отриманих матеріалів та інформації.

6. Визначити заходи щодо забезпечення прав і безпеки потерпілих та свідків під час документування воєнних злочинів.

7. Виконати комплексне ситуаційне завдання щодо документування та первинної правової оцінки ймовірного воєнного злочину.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Поняття, предмет, система та сучасні тенденції розвитку міжнародного гуманітарного права.

2. Система джерел міжнародного гуманітарного права та особливості їх застосування.

3. Імплементація норм міжнародного гуманітарного права у національну правову систему України.

4. Матеріальна, часова, просторова та персональна сфери застосування міжнародного гуманітарного права.

5. Співвідношення міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини в умовах збройного конфлікту.

6. Правова кваліфікація міжнародних і неміжнародних збройних конфліктів.

7. Заборонені методи і засоби ведення бойових дій у міжнародному гуманітарному праві.

8. Евакуація як запобіжний захід у міжнародному гуманітарному праві.

9. Правовий захист цивільних об’єктів під час ведення бойових дій.

10. Принципи розрізнення та пропорційності, а також запобіжні заходи під час ведення бойових дій.

11. Правовий режим воєнної окупації та умови його виникнення і припинення.

12. Правовий режим захисту цивільного населення та цивільних об’єктів на окупованій території.

13. Заборона примусового переміщення та депортації цивільного населення в умовах воєнної окупації.

14. Права та обов’язки держави-окупанта відповідно до норм міжнародного гуманітарного права.

15. Комбатанти і некомбатанти: критерії розмежування та правові наслідки участі у воєнних діях.

16. Правовий статус військовополонених та міжнародно-правові гарантії поводження з ними.

17. Правовий статус цивільних осіб та гарантії їх захисту в міжнародному гуманітарному праві.

18. Безпосередня участь цивільних осіб у воєнних діях та умови втрати ними захисту від нападу.

19. Особи, які припинили участь у воєнних діях (*hors de combat*): поняття, правовий статус і гарантії захисту.

20. Міжнародно-правові наслідки порушень норм міжнародного гуманітарного права.

21. Міжнародно-правова відповідальність держав та індивідуальна кримінальна відповідальність за порушення міжнародного гуманітарного права.

22. Воєнні злочини: поняття, види та підстави кримінальної відповідальності.

23. Відповідальність командирів та інших начальників за порушення міжнародного гуманітарного права.

24. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду щодо воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду.

25. Міжнародно-правові механізми притягнення до відповідальності за злочин агресії проти України.

26. Документування порушень міжнародного гуманітарного права та воєнних злочинів: поняття, мета та основні принципи.

27. Використання інформації з відкритих джерел під час документування воєнних злочинів.

28. Документування воєнних злочинів безпосередньо на місці події.

29. Збирання, фіксація, збереження та передавання інформації про ймовірні воєнні злочини.

30. Забезпечення прав і безпеки потерпілих та свідків під час документування воєнних злочинів.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді рукописного есе обсягом до 5 сторінок за темою яка обирається з нижченаведеного переліку або індивідуальною темою погодженою з викладачем.

1. Міжнародне гуманітарне право в системі міжнародного публічного права.

2. Становлення та сучасний розвиток міжнародного гуманітарного права.

3. Джерела міжнародного гуманітарного права та особливості їх застосування.

4. Звичаєве міжнародне гуманітарне право та його значення в умовах сучасних збройних конфліктів.

5. Співвідношення міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини в умовах збройного конфлікту.

6. Імплементація норм міжнародного гуманітарного права у національне законодавство України.

7. Сфера застосування міжнародного гуманітарного права в умовах сучасних збройних конфліктів.

8. Женевські конвенції 1949 року як основа сучасного міжнародного гуманітарного права.

9. Додаткові протоколи до Женевських конвенцій та їх значення для розвитку міжнародного гуманітарного права.

10. Основні принципи міжнародного гуманітарного права та їх значення під час збройного конфлікту.

11. Принцип розрізнення у міжнародному гуманітарному праві.

12. Принцип пропорційності під час ведення бойових дій.

13. Принцип воєнної необхідності та межі його застосування.

14. Правова кваліфікація міжнародних і неміжнародних збройних конфліктів.

15. Правовий статус комбатантів і некомбатантів у міжнародному гуманітарному праві.

16. Правовий статус цивільного населення в умовах збройного конфлікту.

17. Міжнародно-правовий захист поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії.

18. Правовий статус та міжнародно-правові гарантії поводження з військовополоненими.

19. Захист медичного персоналу та медичних об’єктів під час збройного конфлікту.

20. Міжнародно-правовий захист дітей в умовах збройного конфлікту.

21. Захист культурних цінностей під час збройного конфлікту.

22. Правовий режим воєнної окупації за міжнародним гуманітарним правом.

23. Права та обов’язки держави-окупанта за міжнародним гуманітарним правом.

24. Міжнародно-правові обмеження щодо засобів ведення бойових дій.

25. Заборонені методи ведення бойових дій у міжнародному гуманітарному праві.

26. Міжнародно-правовий захист цивільних об’єктів під час збройного конфлікту.

27. Воєнні злочини: поняття, ознаки та види.

28. Індивідуальна кримінальна відповідальність за воєнні злочини.

29. Документування порушень міжнародного гуманітарного права та воєнних злочинів.

30. Актуальні проблеми застосування міжнародного гуманітарного права в умовах збройного конфлікту в Україні.

ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ (Денна/Заочна)

Оцінювання ваших досягнень відбувається за системою відображеною в таблиці

№ теми	Назви розділів і тем	Всього балів	Форма заняття	
			семінарське заняття (у т.ч. самостійна робота)	практичне заняття (у т.ч. самостійна робота)
1	2	3	4	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА				
1	Міжнародне гуманітарне право у правовому регулюванні збройних конфліктів	4/-	4/-	-
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ВОЄННОЇ ОКУПАЦІЇ				
2	Правове регулювання ведення бойових	8/-	4/-	4/-

	дій			
3	Воєнна окупація як правовий режим	8/10	4/10	4/-
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСІБ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ				
4	Правовий статус комбатантів і некомбатантів у збройних конфліктах	8/10	4/10	4/-
5	Правовий режим захисту цивільних осіб та осіб, які припинили участь у воєнних діях (hors de combat)	4/10	4/10	-
РОЗДІЛ 4. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА				
6	Міжнародно-правова відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права	4/1-	-/-	4/-
7	Документування воєнних злочинів	4/10	-/-	4/10
Разом		40		
Індивідуальна робота		20		
Залік		40		
Всього		100 балів		

Робота на семінарських (практичних) заняттях оцінюється викладачем із розрахунку балів, зазначених у таблиці. Здобувач може виконати індивідуальну роботу за визначеною формою та тематикою.

Підсумковий контроль з дисципліни здійснюється у вигляді заліку, на якому можете отримати до 40 балів в залежності від повноти та обґрунтованості відповідей.

Якщо під час проходження курсу здобувач набрав 60 балів, він має право не складати залік вдовольнившись підсумковою оцінкою відповідно до кількості набраних балів. Схема переведення балів у підсумкову оцінку наведена в таблиці.

Таблиця. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	**Оцінка ECTS**	**Оцінка за національною шкалою**
90 – 100	**A**	зараховано
82-89	**B**	
75-81	**C**	
64-74	**D**	
60-63	**E**	
35-59	**FX**	незараховано
0-34	**F**	

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття, предмет, принципи та система міжнародного гуманітарного права.
2. Місце міжнародного гуманітарного права в системі міжнародного публічного права.
3. Історичні етапи становлення та розвитку міжнародного гуманітарного права.
4. Джерела міжнародного гуманітарного права та їх класифікація.
5. Женевські конвенції 1949 року: зміст, значення та сфера застосування.
6. Додаткові протоколи до Женевських конвенцій та їх значення для розвитку міжнародного гуманітарного права.

7. Міжнародний звичай як джерело міжнародного гуманітарного права.

8. Основні принципи міжнародного гуманітарного права та їх зміст.

9. Матеріальна, часова, просторова та персональна сфери застосування міжнародного гуманітарного права.

10. Правова кваліфікація міжнародних і неміжнародних збройних конфліктів.

11. Початок і припинення застосування норм міжнародного гуманітарного права.

12. Співвідношення міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини.

13. Імплементація норм міжнародного гуманітарного права у національну правову систему України.

14. Міжнародно-правові засади ведення бойових дій в умовах збройного конфлікту.

15. Основні принципи міжнародного гуманітарного права, що регулюють ведення бойових дій.

16. Принцип розрізнення та його значення під час ведення бойових дій.

17. Критерії розмежування військових об'єктів і цивільних об'єктів у міжнародному гуманітарному праві.

18. Принцип пропорційності та його застосування під час ведення бойових дій.

19. Принцип воєнної необхідності та межі його застосування.

20. Заборона заподіяння надмірних страждань і зайвих ушкоджень під час ведення бойових дій.

21. Запобіжні заходи під час нападу та щодо наслідків нападів.

22. Міжнародно-правові обмеження та заборони щодо засобів і методів ведення бойових дій.

23. Правове регулювання застосування мін, мін-пасток та інших вибухових пристроїв.

24. Міжнародно-правові обмеження щодо застосування запалювальної зброї та заборона хімічної і біологічної зброї.

25. Правовий захист цивільних об'єктів під час ведення бойових дій.

26. Особливий захист медичних формувань, медичного персоналу та санітарного транспорту під час збройного конфлікту.

27. Міжнародно-правовий захист культурних цінностей під час збройного конфлікту.

28. Захист об'єктів, що містять небезпечні сили, у міжнародному гуманітарному праві.

29. Евакуація як запобіжний захід у міжнародному гуманітарному праві.

30. Поняття, ознаки, початок і припинення правового режиму воєнної окупації.

31. Правовий режим окупованої території відповідно до норм міжнародного гуманітарного права.

32. Основні права та обов'язки держави-окупанта.

33. Обов'язки держави-окупанта щодо забезпечення громадського порядку і цивільного життя на окупованій території.

34. Правовий захист цивільного населення на окупованій території.

35. Правовий режим захисту цивільних об'єктів на окупованій території.

36. Заборона примусового переміщення та депортації цивільного населення в умовах воєнної окупації.

37. Заборона переміщення державою-окупантом частини власного цивільного населення на окуповану територію.

38. Міжнародно-правові гарантії захисту затриманих, ув'язнених та інтернованих цивільних осіб на окупованій території.

39. Правові засади надання гуманітарної допомоги населенню окупованих територій.

40. Поняття та категорії учасників збройного конфлікту в міжнародному гуманітарному праві.

41. Поняття, умови набуття та правовий статус комбатантів у міжнародному гуманітарному праві.

42. Права та обов'язки комбатантів під час участі у збройних конфліктах.

43. Поняття та правовий статус некомбатантів у міжнародному гуманітарному праві.

44. Правові наслідки участі некомбатантів у воєнних діях.

45. Правовий статус військовополонених та міжнародно-правові гарантії поводження з ними.

46. Поняття цивільної особи і цивільного населення та гарантії їх захисту під час збройного конфлікту.

47. Основні міжнародно-правові гарантії захисту цивільних осіб в умовах збройного конфлікту.

48. Безпосередня участь цивільних осіб у воєнних діях та її правові наслідки.

49. Поняття та правовий статус осіб *hors de combat* і гарантії гуманного поводження з ними.

50. Правовий захист поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії.

51. Поняття та підстави міжнародно-правової відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права.

52. Міжнародно-правова відповідальність держав за порушення норм міжнародного гуманітарного права.

53. Індивідуальна кримінальна відповідальність за міжнародні злочини.

54. Воєнні злочини: поняття, ознаки та види.

55. Підстави індивідуальної кримінальної відповідальності за воєнні злочини.

56. Відповідальність командирів та інших начальників за порушення норм міжнародного гуманітарного права.

57. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду та міжнародно-правові механізми притягнення до відповідальності за міжнародні злочини.

58. Поняття, мета, принципи та значення документування воєнних злочинів.

59. Збирання, фіксація, збереження та передавання інформації про ймовірні воєнні злочини, у тому числі з використанням відкритих джерел.

60. Забезпечення прав і безпеки потерпілих, свідків та інших осіб під час документування воєнних злочинів.

ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Академічна доброчесність повинна бути забезпечена під час проходження даного курсу, зокрема при виконанні письмових робіт (принципи описані у Законі України «Про академічну доброчесність» від 18 грудня 2025 року № 4742IX (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text) та Кодексі академічної доброчесності Пенітенціарної академії України від 30 березня 2026 року № 132/ОД (https://pau.edu.ua/higher-education-quality-assurance-sector/academic-integrity/). Списування під час підсумкового контролю, виконання практичних завдань на замовлення, підказки вважаються проявами академічної недоброчесності. Від усіх здобувачів вищої освіти очікується дотримання академічної доброчесності у зазначених вище моментах. До здобувачів вищої освіти, у яких було виявлено порушення академічної доброчесності, застосовуються різноманітні дисциплінарні заходи (включаючи повторне проходження певних етапів).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Базов В. П., Качан І. І., Майоров І. О., Поніматченко Ю. А. Міжнародне гуманітарне право : навчальний посібник / за заг. ред. В. П. Базова. Київ : Варта, 2000. 172 с.

2. Гнатовський М. М., Короткий Т. Р., Кориневич А. О., Лисик В. М., Поєдинок О. Р., Хендель Н. В. Міжнародне гуманітарне право : посібник для юриста / за ред. Т. Р. Короткого. Київ ; Одеса : Українська Гельсінська спілка з прав людини, Фенікс, 2017. 145 с.

3. Довідник з підготовки до Єдиного державного кваліфікаційного іспиту : навч. посіб. / Л. Г. Матвєєва, В. І. Львова, В. І. Дришлюк та ін. Київ : Юридика, 2025. 524 с.

4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text

6. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text

7. Інформаційний довідник з прав людини / уклад.: К. В. Денисенко, А. С. Квітка, Д. В. Кисельов, Н. О. Томков. Чернігів : ПАУ, 2024. 42 с.

8. Козорог О., Короткий Т., Костюк І., Ремех Т., Хендель Н. Вивчаючи міжнародне гуманітарне право : навч.-метод. посіб. 3-тє вид., перероб. та доп. / за заг. ред. Т. Короткого ; УГСПЛ ; ТЧХУ. Київ ; Одеса : Фенікс, 2024. 252 с.

9. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

10. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text

11. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text

12. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

13. Короткий Т., Галай А., Єлігулашвілі М., Заворотько І., Пашковський М., Пузирний В., Хендель Н. Міжнародне гуманітарне право : посібник для працівників Державної кримінально-виконавчої служби України / за заг. ред. Т. Короткого ; Пенітенціарна академія України, УГСПЛ. Київ ; Одеса : Фенікс, 2023. 236 с.

14. Мельцер Н. Міжнародне гуманітарне право: загальний вступ. Женева ; Київ : Міжнародний Комітет Червоного Хреста, 2020. 108 с.

15. Основні положення Женевських конвенцій та додаткових протоколів до них / Міжнародний Комітет Червоного Хреста. Київ : МКЧХ, 2023. 85 с

16. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

17. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 628 с.

Допоміжна

1. Denysenko K.V., Tomkov N.O., Borko I.S. The human right to information: features of its protection under martial law and prospects for improvement. Scientific Herald of Sivershchyna. Series: Law. 2025. № 3(26). P. 93-103. DOI: 10.32755/sjlaw.2025.03.093

2. Petrovska Y., Popruzhna A., Dzhendzhero O., Miden E., Tomkov N., Barakhta V. E-learning and Software for Training Specialists in the Theory of Law via AI Integration. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2025. Vol. 16. №. 3. P. 129–139. DOI: 10.70594/brain/16.3/10

3. Грушко М. В., Музика В. В., Федорова Т. С., Владишевська В. В. Міжнародне гуманітарне право : навч.-метод. посіб. / за ред. О. В. Бігняка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 136 с. URL: https://dspace.onua.edu.ua/items/1b5a19ea-e188-44ee-8e15-0285efd65c9f

4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується прийняття додаткової відмітної емблеми (Протокол III), від 08.12.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g74#Text

5. Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію, від 10.10.1980. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_266#Text

6. Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення від 18.09.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_379#Text

7. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення від 13.01.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_182#Text

8. Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї : Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text

9. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

10. Міжнародне гуманітарне право та міжнародне співробітництво у воєнній сфері України : наук.-практ. довід. / за заг. ред. С. П. Пасіки ; авт.-уклад. А. Г. Волков та ін. Київ : Ліра-К, 2024. 256 с.

11. Міжнародне кримінальне право : навч. посіб. / Д. О. Балобанова, О. М. Броневицька, І. Б. Газдайка-Василишин, І. В. Гловюк та ін. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024.

12. Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти : наук.-практ. посіб. / І. В. Клименко, М. С. Цуцкірідзе, І. В. Гловюк та ін. ; за заг. ред. В. В. Сокуренка. 2-ге вид., допов. та перероб. Харків : Право, 2024. 432 с. URL: https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/4d8a5fcd-ce4f-4673-9f31-ade051e082af.

13. Томков Н. О., Олефір Л. І., Євреїнова І. О. Міжнародно-правові засади захисту основоположних прав людини в умовах збройного конфлікту. Форум права. 2026. Т. 87. № 3. С. 286–298. DOI: 10.32631/fp.2026.3.26.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. HUDOC – база даних практики Європейського суду з прав людини. URL: https://hudoc.echr.coe.int/

2. HUDOC CPT – база даних Європейського комітету із запобігання катуванням. URL: https://hudoc.cpt.coe.int/

3. United Nations Human Rights Treaty Bodies. Інформаційний ресурс договірних органів ООН з прав людини. URL: https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies

4. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). Офіційний ресурс ООН з питань запобігання злочинності, кримінального правосуддя, боротьби з корупцією та забезпечення прав людини у системі кримінального правосуддя. URL: https://www.unodc.org/

5. Агентство Європейського Союзу з основоположних прав (European Union Agency for Fundamental Rights, FRA). Інформаційний ресурс щодо стандартів та практики ЄС у сфері основоположних прав людини. URL: https://fra.europa.eu/

6. Безоплатна правнича допомога. Офіційний ресурс системи надання безоплатної правничої допомоги в Україні. URL: https://legalaid.gov.ua/

7. Верховний Суд. Офіційний сайт Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/

8. Європейський комітет з прав людини (Council of Europe – Human Rights Education for Legal Professionals, HELP). Освітній ресурс Ради Європи з курсами та навчальними матеріалами щодо ЄКПЛ, практики ЄСПЛ і прав людини для юристів та представників правоохоронної сфери. URL: https://www.coe.int/en/web/help

9. Європейський комітет із запобігання катуванням (CPT). Офіційний ресурс Комітету Ради Європи із запобігання катуванням та нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню. URL: https://www.coe.int/en/web/cpt

10. Європейський суд з прав людини (European Court of Human Rights). Офіційний сайт ЄСПЛ. URL: https://www.echr.coe.int/

11. Конституційний Суд України. Офіційний ресурс. URL: https://ccu.gov.ua/

12. Міністерство внутрішніх справ України. Офіційний інформаційний ресурс. URL: https://mvs.gov.ua/

13. Національна поліція України – Дотримання прав людини. Інформаційний розділ. URL: https://npu.gov.ua/diyalnist/dotrimannya-prav-lyudini/dotrymannia-prav-liudyny

14. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) – Бюро демократичних інститутів і прав людини (ODIHR). URL: https://www.osce.org/odihr

15. Організація Об'єднаних Націй – Digital Library. Електронна бібліотека ООН. URL: https://digitallibrary.un.org/

16. Офіс Генерального прокурора України. Офіційний інформаційний ресурс прокуратури України. URL: https://gp.gov.ua/

17. Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Офіційний ресурс національного правозахисного інституту. URL: https://ombudsman.gov.ua/

18. Рада Європи – Права людини та верховенство права. Інформаційний ресурс Ради Європи щодо європейських стандартів у сфері прав людини, демократії та верховенства права. URL: https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law

Управління Верховного комісара ООН з прав людини (OHCHR). Офіційний ресурс ООН з питань захисту та дотримання прав людини, міжнародних стандартів і моніторингу прав людини. URL: https://www.ohchr.org/

19. Міжнародний Комітет Червоного Хреста (International Committee of the Red Cross, ICRC). Офіційний ресурс МКЧХ з питань міжнародного гуманітарного права, захисту жертв збройних конфліктів та застосування норм МГП. URL: https://www.icrc.org/

20. ICRC – International Humanitarian Law Databases. База міжнародного гуманітарного права МКЧХ, що містить тексти Женевських конвенцій, Додаткових протоколів та інших міжнародних договорів у сфері МГП. URL: https://ihl-databases.icrc.org/

21. ICRC – Customary International Humanitarian Law Database. База звичаєвого міжнародного гуманітарного права МКЧХ, що містить правила звичаєвого МГП та практику держав щодо їх застосування. URL: https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl

22. ICRC – National Practice Database. Інформаційний ресурс МКЧХ щодо національної практики імплементації міжнародного гуманітарного права. URL: https://ihl-databases.icrc.org/en/national-practice

23. International Criminal Court (ICC). Офіційний ресурс Міжнародного кримінального суду, що містить Римський статут, судові матеріали, інформацію про ситуації, справи та діяльність Суду. URL: https://www.icc-cpi.int/

24. International Criminal Court – Ukraine. Офіційний інформаційний ресурс Міжнародного кримінального суду щодо ситуації в Україні та відповідних проваджень Суду. URL: https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine

25. United Nations – International Law. Офіційний інформаційний ресурс Організації Об'єднаних Націй з питань міжнародного права, міжнародних договорів, міжнародних судових органів та розвитку міжнародно-правового регулювання. URL: https://www.un.org/en/global-issues/international-law-and-justice

26. United Nations Treaty Collection. Офіційна база міжнародних договорів Організації Об'єднаних Націй, що містить тексти міжнародних договорів та інформацію про їх правовий

статус, підписання, ратифікацію, приєднання і застереження держав. URL: https://treaties.un.org/

27. International Court of Justice (ICJ). Офіційний ресурс Міжнародного Суду ООН, що містить рішення, консультативні висновки, накази та матеріали справ. URL: https://www.icj-cij.org/

28. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights – International Humanitarian Law. Інформаційні матеріали ООН щодо міжнародного гуманітарного права, захисту осіб у збройних конфліктах та взаємодії МГП і міжнародного права прав людини. URL: https://www.ohchr.org/

29. Міністерство оборони України. Офіційний інформаційний ресурс з питань оборонної політики, військової служби, діяльності Збройних Сил України та нормативно-правового регулювання у сфері оборони. URL: https://mod.gov.ua/

30. Законодавство України. Офіційна база нормативно-правових актів Верховної Ради України, що містить законодавство у сфері оборони, військової служби, воєнного стану, кримінальної відповідальності та міжнародні договори України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/

31. Офіс Генерального прокурора – воєнні злочини. Офіційний інформаційний ресурс щодо розслідування воєнних злочинів та інших міжнародних злочинів, учинених у контексті збройної агресії проти України. URL: https://warcrimes.gov.ua/

32. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. Міжнародний методичний ресурс щодо збирання, перевірки, аналізу та збереження цифрової інформації з відкритих джерел для розслідування порушень міжнародного права. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-04/OHCHR_BerkeleyProtocol.pdf

33. International Humanitarian Fact-Finding Commission (IHFFC). Офіційний ресурс Міжнародної гуманітарної комісії зі встановлення фактів, створеної відповідно до статті 90 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій. URL: https://www.ihffc.org/